

imenuje; todá, ker je sedanja naloga nekoliko drugačna od nekdanje, ko se je le v nemškem jeziku podučevalo, ne sme učitelj rok križem deržati, ampak seznaniti mora se z njo, kakor tudi z osnovo bukev, sicer bo še vedno staro hvalil, novo pa grajal, gramatiko imenoval nepraktično, ker je le on sam nepraktičen, ker je ne umé rabiti.

Pomenki

o slovenskem pisanji.

XVII.

K. Malo tesna se mi je godila pri sklanji moških imen; dal sem jim dva reda in vsakemu redu posebej po dva razreda, in zdí se mi, da izvirno in stanovito.

D. Pa si se koj v prvi besedi §. 13 zlagal, ker praviš: „izključljivo“ in po tem rabiš „ali“ (prim. mož, panj). — Sicer je tudi kej mōdro tvoje pravilo p.: po prvem redu se ravnajo enozložnice, ki se izhajajo na *j*, *lj*, *nj*, *č*, *š*, *šč*, *ž* — in po drugem redu se ravnajo enozložnice, ki se ne izhajajo na *j*, *lj*, *nj*, *č*, *š*, *šč*, *ž*! (Cf. Met. pg. 170.)

K. Marsiktero dobro zerno imam vendar v teh razstavkih, ki ga pred menoj še nihče ni razkazal.

D. Razkažeš jih tudi ti malo! Tako p. ne vém, zakaj pišeš ubóšček — ubóščka (pa sáj ne iz ubogski — jak ali — jek!) Metelko (str. 188) in Janežič (str. 35) učita, naj se piše „šč“ in polglasni „e“ v končnici po vseh sklonih: ubožček — ubožčeka. — Str. 9 praviš, da mladénič, ribič, tovariš, malin, birič, kámen, mésec, v končnici *i* in *e* ne smejo izpahovati; zakaj neki ne?

K. Za to, ker ne smejo, in ker moji novoslovenski knjižniki že vsi tako pisarijo, in ker se te oblike opirajo na staro slovenščino, ktera nam je prava in gotova vodilja.

D. Res nam je staroslovenščina v mnogih rečeh vodilja, a ne v vseh. Koliko družih besedi ohrani glasnik v obrazilu, pa jih nisi naštel! Ali kje izgovarjajo mladeniči, ribiči, tovariši, malini, biriči, kameni, meseci? Jaz vsaj tega na tanko še nikjer nisem čul, razun brič — briča. Da po Koroškem še dan danes po staroslovenski nosljaje govorijo

mesenc, pravi Janežič; zakaj pa potem ne pišete mesenc — mesenca itd.? Ostroverhar pomagaj in pojasni nama to nejasno reč!

O. Sej nama je Krušic že povedal, da razlaga skorej vse prav iz tal staroslovenskih; in res se bere stsl. mladeništ' (ribišt'?), tovarišt', mlin' in malin', birišt', kamen' rod. kamene, meseč' rod. meseča.

D. Ali je pa to pravilo novoslovenščini? Ali nismo veliko veliko oblik in končnic pogubili in popolnoma spremenili? Ali ne govorimo sedaj skorej sploh le mladenec — nča, ribec — bča, tovarš-a, malin — malna ali mlin-a, brič-a, kamen-mna, mesec-sca? In ali niso slovniške pravila jemati ravno iz jezika?

O. Tudi stsl. se bere mladen'stvo, mladen'c' in celo brez polglasnika mladenci; česki se glasi mladenec-nce, in mladenček; nsl. mladenka (puella).

D. To nam poterjuje i govor slovenski, in Metelko piše str. 56. mladenec-nča in ribec-bča z gibljivim polglasnikom, ki ga jaz raji naméštvam z e kakor pa z i.

XVIII.

O. Namésti ribišt' je stsl. rybar'; o imenu tovaruš-oš -iš-ih itd. sta že letos se poménkvala Učenec in Tovarš, in dasi Čehi rabijo tovaryš-stvo, je v novoslovenskih spisih preteklega stoletja že pogostoma brati tovarš — tovarštvo.

D. Tedaj bi nam bilo pisariti tudi tovarišica, tovarišija, tovarišiti se itd. — Malin pa izgovarjamo morebiti le mi Slovenci; kar vém, rabijo drugi mlin-a, mlinar. Po uni izreki se pač ne more pisati malina — malinar, češ, da maline bere ali prodaja (Himbeere, rubus idaeus). Tudi Cigale ima le obliki mlinar in malnar (cf. mola — molina, stnem. mulin).

K. Vsaj birič-a mi ne bota overgla, ker se mi je Draže moj že prej nekoliko podal?

D. Brič je prav mnogoter, ker se bere sedaj brič, sedaj berič, in sedaj celo birič.

O. Mnogotero se tudi razlaga: a) brič (Scherge) iz briti (Metelko), in tedaj se mora pisati brič-a, kakor briti — brijem, ne pa biriti — birijem (vid. stsl. brič' novacula t. j. britva); b) berič - beriča (Janežič), in tedaj bi se dala iz-

peljevali beseda iz brati — berem — biram (capere; pugnare — oppugnare; cf. stsl. bir' census, bir'čij vectigalium exactor) in pisati bi se smela tudi brič-a; in c) fortasse a birro veste rubra (cf. ital. birro, sbirro apparitor, stsl. birišt' praeco, custos; nsl. birič lictor — nota, pronunciari brě, briča; česk. biřic, olim biruc. Mikl.)

D. Kakor brič — briča, tako piše Metelko in Potočnik tudi kamen — kamna, kamnar ne pa kamenar, mesec — mesca, od mesca do mesca (Cigale) ne pa od meseca do meseca, in celo Miklosič ima obé te obliki str. 178: kamna, mesca.

O. Miklosič razun tega pové, da se na jutrovi strani slovenskega govora čuje kamena, meseca, na večerni pa in v pisanji se rabi kamna, mesca, in sicer po vsi pravici. (Mesec je iz mēs-ec' radix mé scr. mâ metiri: prima significatio mensis est, secunda luna). Drugač bi morali pisati tudi zajec — zajeca in sto družih po staroslovenski pisavi.

D. Morebiti se Krušic moj pisanja „mesca“ ogiba, da ne bi kdo mislil, da je iz „mesce, mesca“ p. kurjega ali pa račjega?

K. Ti pa se ogibaš pisatve „mesec — meseca“, da ne bi kdo si mislil, da si mesečen, ker zdí se mi, da te časi luna terka ali vsaj lunica!

Narava in človek

v svoji pravi složnosti

Spisal Živkov.

10.

Velblod, osel, severni jelen.

Te tri živali so zanimive zavoljo treh čudnih lastnosti: zavoljo prepičle slabe hrane, zavoljo prekornostne službe in zavoljo dobrega mleka, ki ga dajejo.

Velbloda ima Arabljan za barko v puščavi; pa je res ves vstvarjen za peščene afrikanske in azijske puščave, in je v teh krajih toliko potreben, kakor Laponcem severni jelen. Jé kaj malega in prav slabega, pa še to troho lahko dolgo popolnoma pogreša; skoro po 40 dni ne jé ničesa, in tudi v naj huji vročini lahko terpi žejo po 8 in celó 20 dni.

V naj slabših puščavah pri Kalmukih in Kirgizih se redí